

Joanna Duda

Uniwersytet Łódzki

Komiks jako nowe medium wprowadzające na zajęciach z języka obcego elementy języka, kultury i literatury

Wprowadzenie

Z roku na rok liczba chętnych pragnących nauczyć się drugiego i kolejnych języków obcych rośnie (Auer, Wei, 2007: VI). Fakt ten może być spowodowany brakiem granic, podwyższoną mobilnością czy łatwiejszym dostępem do informacji. W dzisiejszych czasach niezmienne istotne staje się zatem stosowanie optymalnych metod nauczania uwzględniających naukę wszystkich komponentów języka. Z pomocą przychodzą tutaj nowe media proponujące innowacyjne rozwiązania. Choć wydawać by się mogło, iż komiks nie może równać się z tabletem czy tablicą interaktywną pod względem wspomnianej innowacyjności, należy pamiętać o tym, iż paski komiksowe, jako szeroko dostępne medium, pojawiły się dopiero u schyłku XIX wieku, a ich początki w Polsce datowane są na rok 1905 (Dunin, 1972: 13).

Komiks – charakterystyka pojęcia

Komiks, podobnie jak film czy książka, prezentuje formę opowieści. Narrację tworzą w nim bohaterowie i wydarzenia, zatem potencjalny czytelnik komiksu nie powinien zobaczyć jedynie kartki papieru i narysowanych na niej serii obrazków, a ciąg powiązanych ze sobą wydarzeń tworzących historię (Szyłak, 2000: 174). W przeciwieństwie do dwóch wspomnianych powyżej mediów, komiks zawiera historię skróconą. Innymi słowy, w pasku komiksowym nie można wprowadzić dodatkowych informacji za pomocą kilku stron/klatek filmowych wstępu. Wszystkie detale muszą zostać zawarte w chmurkach komiksowych. Dlatego też, jeśli np. za pomocą gumki wymażemy komentarze bohaterów, trudno nam będzie uznać sam obrazek za źródło humoru. Analogicznie, jeśli będziemy analizować jedynie wypowiedzi bohaterów widniejące w chmurkach komiksowych, bez odniesienia do rysunków, również nie doświadczymy humoru zawartego w opowieści (Tomaszkiewicz, 1999: 133).

Powyższe właściwości komiksu skłaniają jego twórców do odpowiedzi na szereg pytań przed rozpoczęciem procesu tworzenia nowej historii. Najczęściej pojawiające się kwestie są następujące (Bonin, Bonin, 1989):

- Które informacje należy wybrać i podzielić się nimi z publicznością?
- Które z wybranych informacji są ważniejsze od pozostałych?
- Jak uczynić je bardziej widocznymi?
- Które z wybranych informacji powinny być zapamiętane przez czytelnika by można było odnieść się do nich w późniejszym tekście?
- Jaki typ publiczności jest docelowym odbiorcą historii?
- Które elementy opowiadania powinny przykuć największą uwagę?

Jak wspomniano, komiks jest specyficznym medium, dlatego też, oprócz analizy powyższych pytań, należy wziąć pod uwagę również

inne elementy. Należą do nich np. litery (ich wielkość, kształt, linia) czy kolory (czerwień oznacza złość, róż utożsamiany jest z uczuciem, a zieleń odzwierciedla kłamstwo). Czasem zdarza się, iż obrazek komiksowy zostaje skonceptualizowany, a następnie odtwarzany jest w danych kontekstach, stając się przy tym symbolem rzeczy, której w rzeczywistości nie odzwierciedla, jak np. żarówka rozumiana w pasku komiksowym jako symbol pomysłu, sposobu rozwiązania danego problemu (Tomaszkiewicz, 1990: 80; Cadet, Charles, Galus, 1990: 58–59).

Odnosząc się do wszystkich właściwości komiksu możemy zaprezentować następującą definicję:

[Jest to] sposób prezentacji historii za pomocą ciągu obrazków przedstawiających kolejne jej epizody, które odczytuje się w ten sam sposób jak tekst pisany, od strony lewej do prawej i z góry na dół. Aby zachować ciągłość historii między jednym a drugim obrazkiem, czytelnik musi w myśli wypełnić luki między nimi. Elementy prozodyczne, takie jak: rytm, intonacja oraz wartość afektywna wypowiedzi są wyrażane poprzez różne typy kodów towarzyszących gestykulacji i mimice postaci. (Coste, Galisson, 1976: 64)

Definicja komiksu zawarta w słowniku powyżej cytowanych dydaktyków zdaje się odzwierciedlać wszystkie jego istotne aspekty.

Komiks a język francuski

W zależności od docelowej publiki rejestr komiksu waha się od języka standardowego na wyrażeniach slangowych kończąc. Taka wielość różnych form językowych stwarza zarówno nauczycielom jak i uczniom okazję do poznania różnych wariantów języka francuskiego. Istotnym aspektem wyboru danego komiksu będzie cel zajęć postawiony przez nauczyciela, a przewidziany do realizacji na lekcji języka obcego. Wykładowca może wtedy oprzeć pracę na zajęciach na komiksie, traktując go jako materiał główny, bądź wykorzystać pojedyncze paski

komiksowe w postaci materiału dodatkowego, odzwierciedlającego treści bieżącej lekcji. Drugim, nie mniej ważnym kryterium doboru treści, jest stopień zaawansowania uczniów biorących udział w kursie języka francuskiego. W obu przypadkach nauczyciel może wymyślić własne ćwiczenia rozwijające poszczególne kompetencje językowe, oparte na pracy z komiksem lub wykorzystać szereg ćwiczeń już istniejących (zob. Duda, 2012: 103–104).

Dla przykładu, seria materiałów oparta na dziełach literatury francuskiej z podręcznika *Amies et Compagne* (patrz sekcja poniżej) będzie zawierała rejestr standardowy języka francuskiego, dostosowany zaawansowaniem do potrzeb uczniów realizujących konkretne części książki. *Tintin* czy *Astérix* w swych historiach proponują czytelnikom bardziej potoczną odmianę języka i jako materiały autentyczne będą zawierały wyrażenia skierowane do rodzimych użytkowników języka francuskiego, okażą się zatem adekwatne dla kursantów posługujących się językiem obcym w stopniu średniozaawansowanym. Jeszcze inny rejestr językowy odnajdą ci, którzy sięgną po *Le Petit Spirou*. Komiks ten przeznaczony jest dla zaawansowanych użytkowników języka obcego, gdyż stanowi zbiór wyrażeń i zwrotów właściwych rejestrowi slangu, znacząco różnych od języka standardowego nauczanego w szkołach.

Komiks a literatura francuskojęzyczna

W 2008 roku pojawił się na polskim rynku wydawniczym nowy podręcznik do nauczania języka francuskiego pt. *Amies et compagne*. Jest to czteroczęściowy kurs języka przeznaczony dla uczniów gimnazjum, rozpoczynający się od poziomu A1, zakończony na materiale z zakresu poziomu B2¹. Motywy przewodnim każdej części jest jedno z dzieł

¹ Zob. Rada Europy, *Europejski system opisu kształcenia językowego: uczenie się, nauczanie, ocenianie*, Warszawa, 2003.

literatury francuskiej przedstawione za pomocą komiksu i mangi². W pierwszej części podręcznika uczniowie poznają losy *Trzech Muszkieterów*, historii opartej na powieści A. Dumasa. Opowieść toczy się przez dwanaście rozdziałów. Druga część przedstawia *Nędzników* autorstwa V. Hugo, a w trzeciej części podręcznika kursanci mają szansę na bliższe przyjrzenie się opowiadaniom i nowelom G. de Maupassanta (Wyd. Nowela, 2015).

Pomimo tego, iż literatura piękna podana jest tutaj w paskach komiksowych, spełniają one swą zasadniczą funkcję – wprowadzają na zajęciach z języka obcego dzieła kluczowe dla historii literatury francuskiej. Można przypuszczać, iż jest to jedna z nielicznych okazji zaznajomienia uczniów z powyższymi utworami. Istnieje duże prawdopodobieństwo, iż gdyby podane treści nie zostały wprowadzone do obowiązującego podręcznika, większość kursantów, nie sięgnęłaby po wskazane dzieła w przeszłości.

Komiks a kultura francuskojęzycznego obszaru językowego

Francuzi to naród przywiązany do kultury i tradycji. Silna więź z własnym krajem, jego historią i kulturą już od wczesnych lat kultywowana jest we wszystkich placówkach oświatowych we Francji. Komiks traktowany jest przez Francuzów jako dziedzictwo kulturowe, symbol łączący pokolenia. Nikogo nie dziwi widok zasiadających w parku rodzin (seniorów z wnukami czy rodziców z dziećmi) czytających paski komiksowe. Prawie wszystkie komiksy oznaczone są również następującym zdaniem – *La BD des 7 à 77 ans*, co oznacza, iż treści zawarte w historii adekwatne są dla przedziału wiekowego w rozpiętości od siedmiu do siedemdziesięciu siedmiu lat. Jak twierdzą Francuzi, komiks to nie tylko sztuka, to styl bycia, sposób wyznaczania zachowań społecznych.

² Rodzaj japońskiego komiksu, zob. Słownik Języka Polskiego, <http://sjp.pwn.pl/sjp/3028959>, (dostęp: 09.09.2015 r.).

Zdaniem wielu historie komiksowe to także odzwierciedlenie francuskiego ducha narodowego. Francuzi, we własnym mniemaniu, niczym *Astérix*, są narodem dumnym z własnych korzeni, silnym i wytrwałym, walczącym o własne prawa, potrafiącym zmagać się ze wszystkim problemami. Podobna tematyka poruszona jest również w innych paskach komiksowych jak np. *Le Triangle Secret* czy *La guerre éternelle*.

Choć Belgowie także władają językiem francuskim³, komiks traktowany jest tutaj wyłącznie jako element promujący satyrę i rozrywkę. Belgijskie paski komiksowe często osadzone są w klimacie science-fiction, promując dzielnych agentów i wojowników zmagających się z wrogiem, podróżujących po odległym przyszłym świecie (*Aria*) lub cofniętych do przeszłości (*Comanche*, *La Complainte des Landes Perdues*). Prawdą jest fakt, iż podobnie jak we Francji, historie komiksowe w Belgii również zajmują istotne miejsce, jednakże, porównując oba kraje, funkcja komiksu belgijskiego zdaje się być postrzegana zupełnie inaczej.

Wspólne zamiłowanie do komiksu zdaje się jednak kluczowe, dzięki czemu współpraca francusko-belgijska w zakresie tego medium układa się zaskakująco dobrze. Spod piór połączonych sił obydwu narodów wyszły jedne z najpopularniejszych historii komiksowych ubiegłego wieku: *Le petit Spirou*, *Lucky Luke* czy *Tintin*.

Podsumowanie

Komiks jawi się jako nowe medium wprowadzające na zajęcia z języka francuskiego wszystkie wymagane komponenty nauczania języka obcego – język, literaturę i kulturę. Może stanowić zarówno materiał główny lekcji jak i pełnić rolę treści wspomagających proces nauczania. Istnieje wiele różnorodnych historii komiksowych zawierających odmienne rejestry językowe, zatem każdy nauczyciel/uczeń ma szan-

³ Oprócz języka francuskiego językiem urzędowym Królestwa Belgii jest jeszcze język niderlandzki i niemiecki.

Komiks jako nowe medium wprowadzające na zajęciach z języka obcego...

sę na znalezienie interesujących treści. Komiks z pewnością może być rozpatrywany jako alternatywna forma nauczania języka obcego, która dodatkowo zdaje się urozmaicać zajęcia językowe.

Bibliografia

- Auer P., L. Wei, 2007, *Multilingualism and multilingual communication. Handbook of applied linguistics*, Vol 5. Berlin.
- Bonin S., Bonin M., 1989, *La graphique dans la presse*, Paris.
- Cadet C., Charles R., Galus J.-L., 1990, *La communication par l'Image*, Paris.
- Cary, S., 2004, *Going Graphic: Comics at Work in the Multilingual Classroom*, Portsmouth.
- Colette S., 2008, *Amies et compagne 1*, Paris.
- Colette S., 2008, *Amies et compagne 2*, Paris.
- Colette S., 2009, *Amies et compagne 3*, Paris.
- Dunin J., 1972, *Prolegomena do komiksologii*, [w:] *Literatura Ludowa*, nr 6 (XVI), 3–18.
- Duda J., 2012, *Komiks i jego rola w nauczaniu języka obcego*, [w:] *Plej czyli PsychoLingwistyczne Eksploracje Językowe*, red. O. Majchrzak, Łódź, 97–107.
- Dudeney G., 2007, *How to Teach English With Technology*, Harlow.
- Ellis R., 2003, *Task-based Language Learning and Teaching*, Oxford.
- Gallison R., Coste D., 1976, *Dictionnaire de didactique des langues*, Paris.
- Słownik Języka Polskiego, <http://sjp.pwn.pl/sjp/3028959>.
- Szyłak J., 2000, *Komiks*, Kraków.
- Tarabała A., 2008, *Korzystamy z Internetu – piszemy opowiadania, tworzymy filmy i komiksy*, [w:] *Języki Obce w Szkole* nr 2, 152–153.
- Tomaszkiewicz T., 1999, *Texte et image dans les communications aux masses*, Poznań.
- Wydawnictwo Nowela, <http://www.nowela.pl/amis-et-compagnie-podrecznik>.

Komiksy

Aria – www.komiks.gildia.pl/komiksy/aria.

Astérix – www.asterix.com.

Comanche – <http://www.bedetheque.com/serie-85-BD-Comanche.html>.

La Complainte des Landes Perdues – <http://www.bedetheque.com/serie-117-BD-Complainte-des-Landes-perdues.html>.

La guerre éternelle – <http://www.wak.net.pl/ci-tytuly-0-111-0~0.html>.

Le Petit Spirou – <http://www.bandgee.com/le-petit-spirou>.

Le Triangle Secret – <http://www.bedetheque.com/serie-13992-BD-Triangle-secret-Hertz.html>.

Lucky Luke – <http://www.lucky-luke.com/fr>.

Tintin – <http://en.tintin.com>.

Thorgal – <http://www.thorgal.pl>.

Streszczenie

W obecnych czasach, dobie podwyższonej mobilności i łatwiejszego dostępu do informacji, nie dziwi fakt nauki drugiego i kolejnych języków obcych. Uczniowie oraz nauczyciele są coraz częściej zasypywani nowymi strategiami i podejściami metodologicznymi mającymi na celu ułatwienie akwizycji tychże języków. Optymalną metodą nauczania zdaje się być wykorzystanie na zajęciach z języka obcego takiego medium, które umożliwi słuchaczom odniesienie się do wszystkich aspektów języka – tj. oprócz samego języka obcego, w zajęciach uwzględni się również literaturę i kulturę. Komiks wydaje się spełniać trzy powyższe założenia. Celem niniejszego artykułu będzie omówienie i skomentowanie dostępnych francuskojęzycznych pasków komiksowych.

Słowa kluczowe: komiks, nowe media, nauczanie języka obcego, język, kultura, literatura

Summary

Nowadays, in times of increased mobility and easier access to information, it is no wonder people learn a second and subsequent foreign languages. Students and teachers are increasingly inundated with new strategies and methodological approaches aimed to facilitate the acquisition of these languages. The use of such a medium that allows learners to refer to all aspects of language in foreign language classes – i.e. one that takes into account literature and culture in addition to the foreign language itself seems to be an optimum method of teaching. A comic book appears to meet the above three assumptions. The purpose of this article is to discuss and comment on the available French comic strips.

Keywords: a comic book, new media, foreign language teaching, language, culture, literature